

א. בירושלמי הצריכו עד שיהא בו כולם, חוץ ממאבד מה שנותנים לו – שזהו סימן ודאי לשטות (וכן משמע קצת שנקט לעיקר מהר"ם מרוטנבורג בתשובה תנח. וע' גם בפירוש מהר"י בן מלכי צדק ריש תרומות שכתב שצריך שיהיו בו כולם). והרא"ש (בחולין פ"א ד) פסק כרבי יוחנן. וכן פסק הרמב"ם (כפירוש הכסף-משנה עדות ט, ט). וכתב שהוא הדין לשאר דברים, כל שנמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים, אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים – בכלל השוטים ייחשב. ואולם יש שכתבו שהסימנים הללו בדוקא.

בשול"ת אגרות משה (אה"ע ח"א קכ. וע"ש עוד בח"ד צז) דן באדם ששהוא שוטה רק לענינים מסוימים, אך לכל שאר דברים רואים ויודעים שהוא מתנהג כפקח לכל דבר, הן במעשיו הן בדיבוריו; ויצא לחלק [לפי דעת הרמב"ם] בין חיובי מצוות [ועדות] שדינו כשוטה כי לא חיובה התורה במצוות לחצאין, ובין פעולות כמקח וממכר וגירושין וכד' שבאלו דינו כפקח כיון שלאותם ענינים הרי הוא ככל אדם. ואולם בסתמא, כל שלא נתברר להפך, אם ראינו שהוא מתנהג כשוטה בדברים מסוימים כגון אלו המפורשים בגמרא [ולרבי יוחנן שהלכה כמותו, אפילו בסימן אחד], אנו מחזיקים אותו כשוטה לכל הענינים, עד שיודע שאינו כן.

ב. מי שאינו עושה מעשי שטות, ומשיב כהוגן על מה ששואלים אותו, על הן ועל לאו לאו, אלא שניכר בדיבורו שהוא מהפתאים ביותר – כתב המהר"ט שכשר לחליצה ואינו בגדר 'שוטה' [ורק לענין עדות פסול, כמו שכתב הרמב"ם, שאינו מבין כהוגן מה שראה להעיד עליו]. ויש חולקים (עפ"י דברי חיים; שואל ומשיב ועוד. וע' סמ"ע לה סקכ"א; אבנ"ז אה"ע קצא). ופסק בשול"ת אגרות משה (אה"ע ח"א קסז) שלמעשה יש להורות כמהר"ט, שאף הפתי ביותר, אם אך מסבירים לו וסובר – כשר לחליצה.

ובשול"ת אור שמח (לקוטים יג) נקט שעיקר השטות ניכר בדיבור, והגמרא מדברת על הסימנים במעשים, אבל כל שמדבר כדרך המשוגעים דברים בלא שייכות – הרי זה שוטה גמור.

ג. הסימנים המוזכרים בגמרא אינם בכלל 'שיעורים' שנאמרו הלכה למשה מסיני אלא סימנים ובדיקות, ולכן הם שייכים בין בישראל בין בבן נח לענין שבע מצוות (עפ"י מנחת שלמה לד).

דף ו

ד. א. מה דין הקטן בראייה?

ב. קטן שהוא חגור או סומא, מהו בראייה?

ג. קרבן ראיה וקרבן חגיגה – בכמה כסף?

ד. עולות שהקריבו ישראל בהר סיני – מה היו? האם היו טעונות הפשט וניתוח?

ה. קרבנות ראיה חגיגה ושמחה – מה ביניהם?

א. קטן פטור מן הראיה (ואעפ"י שנאמר כל זכורך – קל וחומר מנשים שפטורות. תוס' ב:). קטן שהגיע לחינוך, חייב אביו להעלותו [מדרבנן, והסמיכו זאת על הכתוב כל זכורך. כדלעיל ד]. ואיזהו קטן שפטור – בית שמאי אומרים: כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית. ובית הלל אומרים: כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולהעלות מירושלים להר הבית.

א. כאמור למעלה, לדברי הירושלמי בראיית פנים בעזרה חייבים אף הקטנים בדומה להקהל, ורק מקרבן ראיה פטורים, אבל שיטת תלמודנו שלא לחלק בדבר ופטורים לגמרי (עפ"י תוס' ב:).

ב. קטן שעולה עם אביו, לפרש"י אינו מביא קרבן אלא נראה בעזרה בלבד. והתוס' (ב.) כתבו שצריך להביא קרבן נדבה לקטן. ולמאן דאמר אין נדבות קרבים ביום טוב, מקריבם למחר. ובדעת הרמב"ם כתב המשנה-למלך (חגיגה ב,ג) כרש"י, ואילו הנצי"ב פירש דעת הרמב"ם שקטן שיש לו אב חייב אביו להעלותו מדין תורה [דלא כסוגיות הגמרא כאן ולעיל ד], ומביא עמו קרבן ראיה (מרומי שדה כאן ולעיל ב.) [וכן מורים פשטות דברי החינוך תפט, אם לא שנדחוק בדבריו כמש"כ המנ"ח]. ותלה זאת במחלוקת התנאים. וע' גם בטורי אבן שכן יש לשמוע מהירושלמי. וע"ע אבי עזרי סוף הלכות חגיגה).

ג. כתבו התוס' (ב:) שקטן הדר בעיר אחרת ואינו יכול לילך ברגליו עם אביו לירושלים [ולבית שמאי על כתפן] – פטור. והחזו"ן איש (קכט,א-ב) העלה צד לנטות מדבריהם.

ד. קטן הדר חוץ לירושלים שאין לו אם המביאתו לירושלים, יש אומרים שפטור מלעלות, ויש אומרים שבכל אופן חייב, שלא חילקו חכמים בדבר [וגם יכול לעלות אם נשים אחרות] (ע' טורי אבן ושפת אמת).

ב. קטן חיגר או סומא (אפילו באחת מעיניו. עפ"י לקוטי הלכות ושפת אמת), אפילו יכול להתפשט / להתפקח קודם שיגדיל, אמר אביו שפטור מן הראיה, שלא חייבו חכמים את הקטן אלא במקום שהגדול חייב מהתורה, וכל שגדול פטור מהתורה, קטן פטור מדרבנן.

א. לענין מצות 'הקהל', דעת המנחת-חינוך (תרי"ב) לחייב קטן חיגר או חרש וסומא אף על פי שבגדולותו הוא פטור. ובאבי עזרי (סוף הלכות חגיגה) כתב להוכיח מהירושלמי שלא כדבריו.

ב. קטן שאין יכול לדבר, כתב בשפת אמת שנראה מצד הסברא לחייבו בראיה כי זה שאינו יכול לדבר היינו משום קטנותו ולא מסיבה אחרת, הלכך נכלל בחיוב חינוך.

ג. בית שמאי אומרים: הראיה שתי כסף (= שתי מעות כסף) והחגיגה – מעה כסף (שהראיה עולה כולה לגבוה משא"כ חגיגה. ועוד מצינו בעצרת שריבה הכתוב בעולות יותר מבשלמים). ובית הלל אומרים: הראיה מעה כסף והחגיגה שתי כסף (שחגיגה ישנה לפני הדיבור משא"כ בראיה [שעולה שהקריבו ישראל במדבר – עולת תמיד היתה לדעתם, ולא עולת ראיה] ועוד מצינו בנשיאים שריבה בהם הכתוב בשלמים יותר מבעולות).

מהתורה אין שיעור לקרבן מלבד אשם שכתוב בו כסף שקלים, והנידון כאן הוא בדרבנן (כדלהלן ז. וכגורסת רש"י. וכ"כ התוס'). ויש דעה ששתי כסף דאורייתא [הלכה למשה מסיני] (עתוס' ז. עפ"י הירושלמי – לרבי יוחנן; תוס' קדושין יז. ד"ה ונילף).

א. השפת-אמת נסתפק לומר ששיעורי מעה ושתיים כוללים את הנסכים, 'ולזה הדעת נוטה'.

ב. לדעת הטורי-אבן, עולת ראיה או שלמי חגיגה יכולים לבוא בשותפות, וכל שותף צריך ליתן מעה או שתי מעות כסף. והנצי"ב חולק וסובר שאינן באות בשותפות אלא כל אדם צריך ליקח בהמה לעצמו. וגם המנחת-חינוך (פח,א בקומץ המנחה) כתב לדייק מדברי רש"י (בפסחים פט:): שחגיגה אינה באה בשותפות. ואולם כבר הביא בספר אור שמח (חגיגה ב,א) שמפורש בתוספתא (א,1) שיוצאים בשל שותפות.

ג. אין להעלות לירושלים שוה כסף לקנות בו קרבנות [גזרה שמא לא ימצא למכור שם חפציו וכד'] אלא כסף טבוע בלבד (עפ"י בכורות נא; רמב"ם).

ד. לדברי בית שמאי ורבי אליעזר, עולה שהקריבו ישראל במדבר – עולת ראייה היתה (משום יחזו את האלקים). ולדברי בית הלל ורבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי – עולת תמיד היתה [ושוב לא פסקה. עלת תמיד העשיה בהר סיני. ואילו החולקים מפרשים: מעשיה נאמרו בסיני והיא עצמה לא קרבה]. רבי יוסי הגלילי אומר: עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד. [ומשמע בגמרא לכאורה שלדברי רבי עקיבא שכללות ופרטות נאמרו בסיני, היה הפשט וניתוח בעולה זו].
נסתפק רב חסדא [בפשט הכתוב ופיסוק טעמים], האם עולה זו באה מכבשים או מפרים. ועלה ב'תיקו'. [ולאסי בן יהודה לא היה ספק בדבר. יומא נב:].

ה. יש בראיה שאין בחגיגה ובשמחה – שעולה כולה לגבוה.
יש בחגיגה שאין בראיה ובשמחה – שישנה לפני הדיבור (קודם מתן תורה (רש"י. וערי"ד) – כדברי האומר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד היתה ולא עולת ראייה).
יש בשמחה שאין בראיה ובשמחה – שנוהגת באנשים ובנשים (ושמחת אתה וביתך).

א. במסכת ראש השנה (ו:1) מבואר שלרבי זירא האשה עצמה מחויבת בשמחה [והוא הדין לעבד. מנחת חינוך תפח,ח], ואילו אביי אמר שבעלה משמחה אך היא עצמה אינה מחויבת [וכן באלמנה – זה שהיא שרויה אצלו הוא המחויב לשמחה]. וכן פסק הראב"ד (חגיגה א,א). יש אומרים שגם הרמב"ם סובר כן (ע' בנושאי כלים שם). ויש אומרים שהרמב"ם פסק כרבי זירא שהחיוב מוטל על האשה עצמה (ע' לחם משנה מעשה הקרבנות יד, יד; מנחת חינוך תפח,ח; זבח תודה).
לפרש"י (בר"ה ו:1 ובקדושין לד:1) חיוב שמחה לאשה אינו דוקא בבשר אלא בבגדים (ויש אומרים כן בדעת הראב"ד – ע' לחם משנה חגיגה א). והתוס' חולקים [מכה סוגיתנו ועוד] וסוברים שחייב לשמחה בבשר שלמים דוקא.

ב. בתוספתא הגרסה 'השמחה יש לה תשלומין כל שבעה [צ"ל: 'נוהגת כל שבעה'. עפ"י טו"א חזו"א נצי"ב ועוד] משא"כ בשתייהן'. וסוגיתנו שלא גרסה כן סוברת שגם אלו השנים נוהגים כל שבעה ע"י תשלומין (תוס').

ובעצרת אין שמחה אלא יום אחד בלבד, ואין שייך בזה תשלומין כל שבעה (עפ"י טורי אבן; מנחת חינוך תפח,ד).

יום שמיני עצרת, יש אומרים שאין בו מצות שמחה ויש חולקים, אבל לילו חייב בשמחה והוא הדין לכל לילות החג. ואולם ליל יום טוב ראשון נתמעט מחיוב שלמי שמחה (ע' בפסחים עא).

[הראיה והחגיגה יש להם שיעור כנ"ל ואינם באים מן החובות, ואילו קרבן שמחה אין לו שיעור והיא יכולה לבוא מן החובה.
חגיגה ושמחה – המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בהם, משא"כ בראיה (עפ"י תוס' כאן ולעיל ב:)].

דף ז

- ה. א. אלו דברים שאין להם שיעור?
ב. הנראה בעזרה כמה פעמים ברגל, האם חייב או רשאי בהבאת קרבן ראייה בכל פעם ופעם שבא?
ג. קרבן ראייה – איזהו, וממה הוא בא? שצב